

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ Տ. Կ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆԻ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՄ ՎՐԱՑ  
ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Շար. տե՛ս «Բազմադիպ» 1946, էջ 298)

Այս հեղինակներուն հետեւեր են առ  
հասարակ մեր բոլոր բառազիրները (Քա-  
ջունի, Լուսինեան, Երեմեան, Մալխասեան  
եւ այլն) :

Ահա նշիւի Հարսնուկ բառին տուած  
այս «Պոետ» նշանակութիւնն է որ այժմ

(\*) Հ. Մ. Ջալալաբեկան էր հայ-իւս. բառարանին մէջ աշակէտ կը գրէ. «Հարսնայ ծաղիկ կամ Հարսնուկ. գաւ. (= իմա «յետին դարու բառ»), աճ. կէւեհնճիկ չէ՛կէյի. (իւս.) papavero erratico», - իսկ Նորայր էր Քր.-հայ. բառարանին մէջ կ'ըսէ. «Coquelicot, ազգ կարմրա-ծաղիկ իսլանդի որ բուսանի է մէջ ցորենոյ. Հարսնայ Հարսնայ ծաղիկ. (Թբբ.) կէւեհնճիկ չէ՛կէյի»:

(1) Այս արբ. բառին մէ մեայն «anemone, Պլուս»

Նորայր ոչ միայն տարբեր նշանակու-  
թիւն տուած է Հաբսմուկ բառին, այլեւ  
նախնեաց հին բառ մը համարած է զայն,  
այդ պատճառաւ ալ, հակառակ իր սովո-  
րութեան, ատոր քով չէ դրած Ստորին  
Հայերէնի «Ս.» նշանը:

Մինչդեռ Հարսնուկ այնքան յետին դա-  
րու բառ է որ, ո՛չ հին բժշկարաններու եւ  
ո՛չ ալ մեր գաւառացիներու քով կը հան-  
դիպինք ասորը<sup>2</sup> այլ, ինչպէս վերեւ տե-

Իշխանակերպ Կը Հաստատան Դահլ. Meninski Բ. էլ 2833,  
Richardson էլ 899, Voc. P.P. Miss. էլ 873, Պհահլ.  
Բիւ. 360 և այլն.

(2) Լոկ «Հարստեակ», անունով բոլոր չեն յիշատակեր ոչ Ասատուրի և ոչ Ասատեան իրենց զաւառական բառարաններուն մէջ, և ոչ ալ Վ. Կանգիս Զեւագիր զոկ. բառարաններու մէջ գտած ենք նման բառ մը:

Ուստի Հարսնուկ ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ ուղղակի թարգմանութիւնը թրք. կէլիհննիք բառին, որ բառացի իշխոս «Հարսն-ուկ» կը նշանակէ (կազմուած՝ թրք. -նիք փաղաքշական մասնիկով, կէլիհն «Հարս» բառէն)։ Արդէն ՆՀԲ. ալ այս Հարսնուկ բառի մասին, ինչպէս վերեւ տեսանք, հին մատենագրութենէն ո՛ր եւ է վկայութիւն չէ բերած, այլ մի միայն ոամկ. բառերու կարգին յիշատակած է զայն, ա՛յսպէս գրելով. «Պուտ... (ուկ.) պտուկ կոտրուկ, ծափկոտրուկ եւ հարսնուկ»։ Ուստի ըստ ՆՀԲ.ի եւս Հարսնուկ՝ պարզապէս ուամիկ կամ արդէ բառ է. նոյնը կը հաստատեն նաեւ Զախջախեան եւ Աճառեան. առաջինը այս բառին քով յայտնապէս «ոմկ.» գրելով (տես Զախջախեան բռ. էջ 1206), իսկ երկրորդը՝ Աճառեան, ա՛յսպէս կը գրէ. «Նոր բառերն հարսանիթ (հիւանդութիւնը) եւ Հարսնուկ, (anemone)»։ (տես Արմտ. բռ. «Հարսն» բառին տակ)։

Հետեւաբար Ն. Բիւզանդացի Հարսնուկ բառին մեկնութեան մէջ երկու սխալ միանգամայն գործած է. նախ՝ այդ բառը Փր. «coquelicot» մեկնելով, եւ երկրորդ՝ զայն նախնեաց հին բառ մը համարելով:

ՀԱՐՍՆՈՅ ԾԱՂԻԿ. — Թէպէտեւ Ամիրտուկլաթ իր "Անգլիտաց անպէտ"ին մէջ այսպիսի բառ մը չէ յիշատակած, սակայն բառագիրներու կողմէն աւոր եւ Հարսնուկ

(3) Հարսանիք բառը ծանօթ է մեր գաղափարցիներուն, երբ «Մանուկներու յատուկ հիշանդարին մը, (որմէ վարակուողին) մորթին վրայ կարմիր բշտիկներ կ'ելլեն» (տես Սճան. Գու. բռ. էջ 644 բ.), Զախմախան ալ զիսէ այդ բառը, ուստի կը գրէ՝ «Հարսանիք. գաւ. ոմկ. քուռթէ, ածկ. գգանպուգ, (իւ.) rosolia...; (տ'ես Զախմխ.)

Ջախջախեան եւ Նորայր այս Հարսնոյ  
ծաղիկ բառն ալ վայրի խաշխաշ մեկնած  
են, առանց ուշադրութիւն դնելու թէ Ն ՀԲ.  
660 էջին տակ այդ բառը «Պուտ, anemo-  
ne» մեկնած՝ եւ Գաղիանոսի հետեւեալ  
վկայութեամբ ալ հաստատած էր. "Պուտ.  
Հարսնոյ ծաղիկ": Ուստի Գաղիանոսի այս  
վկայութենէն յայտնի է որ՝ եթէ երբեք  
Հարսնոյ ծաղիկ բառը իսկական ծաղիկ մը  
նշանակէ, ատիկա անկասկած «Պուտ ծա-  
ղիկը» պիտի ըլլայ եւ ոչ թէ վայրի խաշ-  
խաշ: Սակայն մեր կարծիքով Հարսնոյ  
ծաղիկ բառին տրուած այս բոյս նշանա-  
կութիւնը բաւական կասկածելի է:

Արդարեւ մեր ձեռքը գտնուած Գաղիա-  
նոսի 11 օրինակներէն միայն յետին դարու  
ձեռագիր մը կը յիշատակէ զայն, բառ առ  
բառ ճիշտ ա'յսպէս գրելով. "Պուտ որ է  
հարսնոյ ծաղիկ, այսինքն հարսանիք":

Արդ յայտնի է թէ Հարսանիք մորքի  
հիւանդութիւն մ'է՞, որմէ կը հետեւի  
թէ Հարսնոյ ծաղիկն ալ նման հիւանդու-  
թիւն մը կը նշանակէ եւ ոչ թէ իսկական  
ծաղիկ մը:

Հարսնեայ ծաղիկ բառերն այս «մորթի-  
հիւանդութիւն» նշանակութիւնը կը հաս-  
տատուի նաեւ ասոր Պոլոս հոմանիշով,  
որ ի մէջ ալլոց կը նշանակէ՝ «այլաւմն  
փոքրիկ ի վերայ մորքայ», ինչպէս կը  
գրէ Նորայր իր բառարանին մէջ<sup>1</sup> . ի-  
մասսա մը՝ զոր կը հաստատէ նաեւ մեր  
Զեռագրատան բառարանի մը (յետին դա-  
րու) սա վկայութիւնը . "Պտուկ . բուշո

անի հտ. Բ. էջ 858 Բ.) որ rosolia նոյն է ֆր. rougeole քառիւն հետ, որ կը նշանակէ՝ «կարմրուկ, վար-  
չաւ» կոչուած մորթի հիւանդութիւնը:

(<sup>4</sup>) Տես Նորայր Քր-հայ. բռ. էջ 169, bouton բառի երրորդ նշանակութեան տակ:

